

Jakie instytucje mogą przyczynić się do wzrostu dobrobytu w Polsce?

Autor: Ida Sywula

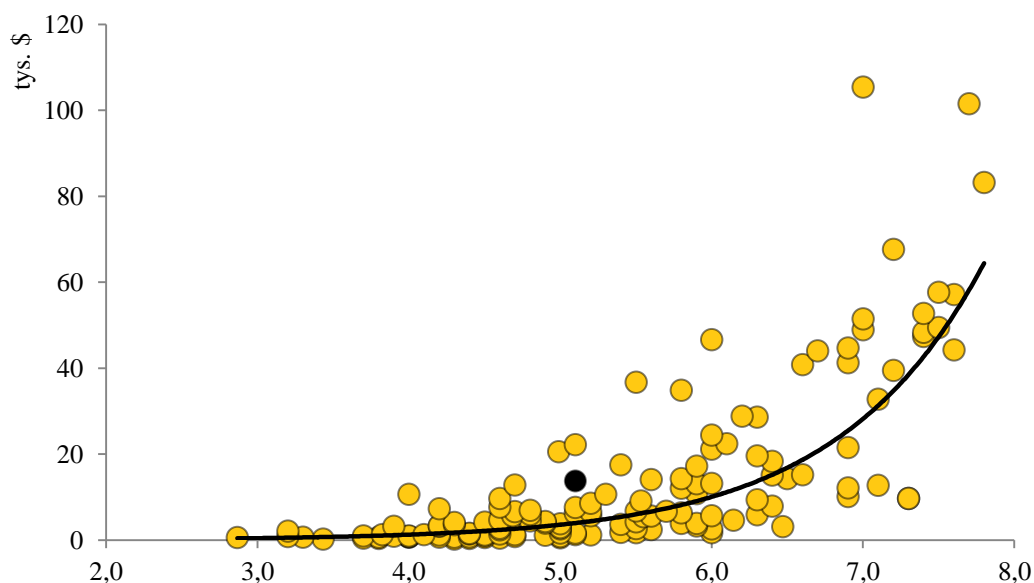
Alma Mater: Uniwersytet Gdański, na kierunku Ekonomia (I rok, II stopnia)

1. DOBROBYT SPOŁECZEŃSTWA A ROZWÓJ GOSPODARCZY KRAJÓW

Dobrobyt najczęściej utożsamiany jest z bogactwem, a także wysokim stopniem zaspokojenia potrzeb jednostek oraz całego społeczeństwa. Jego poziom zależy od wielu czynników, takich jak konsumpcja dóbr i usług, dostęp do edukacji, kultury i opieki zdrowotnej, czystość środowiska naturalnego, bezpieczeństwo czy wolność osobista. Najważniejszą i najczęściej używaną miarą dobrobytu jest Produkt Krajowy Brutto (PKB) przypadający na jednego mieszkańca.

Często zarzuca się temu miernikowi, że odzwierciedla wyłącznie zewnętrzny, czyli materialny dobrobyt ludzi, więc zaspokojenie tych potrzeb, które można kupić. Natomiast nie pokazuje tego, czy ludzie są szczęśliwi, bo nie uwzględnia wielu czynników decydujących o wzroście standardu życia np. ilość wolnego czasu. Mówi się, że „pieniądze szczęścia nie dają”. Jednakże PKB per capita jest także silnie (współczynnik korelacji Pearsona $r=0,71$) skorelowane ze średnim, subiektywnym odczuciem szczęścia (zbadanym ankietowo w 140 krajach). Na wykresie przedstawiono tę zależność (Polskę wyróżniono czarnym kolorem). Toteż można stwierdzić, że dobrobyt ekonomiczny kraju wyrażany w PKB per capita jest powiązany z poczuciem szczęścia jego mieszkańców. Wiemy, że rozwój gospodarczy powoduje poprawę warunków życia. Jednak od czego on zależy?

Wykres 1. Zależność PKB per capita i średniej oceny samopoczucia

Źródło: Opracowanie własne na podstawie The Happy Planet Index 2016¹

W ekonomii przyjmuje się najczęściej, że podstawowymi przyczynami wzrostu gospodarczego są praca, ziemia, kapitał i technologia. Jednakże czynniki te nie wyjaśniają wystarczającej zmienności wzrostu między krajami i w czasie. Nie tłumaczą przyczyn wielkiej dywergencji XX wieku, czyli zwiększania się dysproporcji dochodów między krajami. Nie określają, dlaczego jedne gospodarki szybciej wprowadzają innowacje i akumulują kapitał, podczas gdy inne robią to znacznie wolniej. Są to więc przyczyny podstawowe, płytkie. Zatem zaczęto przyglądać się i badać rolę i znaczenie jakości instytucji państwa. Można powiedzieć, że są to głębsze przyczyny wzrostu gospodarczego. Bowiern bez odpowiedniego otoczenia instytucjonalnego, same bodźce rynkowe nie sprzyjają optymalnej alokacji zasobów w gospodarce².

2. INSTYTUCJONALNE DETERMINANTY DOBROBYTU

W teorii ekonomii nie istnieje jedna, uniwersalna definicja instytucji. Jednakże w różnych ujęciach bardzo często podkreśla się trwały i stabilny charakter instytucji, czyli dużą

¹ Jeffrey, K., Wheatley, H., Abdallah, S. (2016) The Happy Planet Index: 2016. A global index of sustainable well-being. London: New Economics Foundation

² Por. *Instytucje a polityka ekonomiczna w krajach na średnim poziomie rozwoju*, red. A. Wojtyna, PWE, Warszawa 2008, s. 15-16.

odporność na czynniki zewnętrzne oraz wewnętrzne. Najczęściej przyjmuje się, za Douglassem Northem, że instytucje to „zasady gry w społeczeństwie, a bardziej formalnie, to stworzone przez ludzi ograniczenia, które kształtują ludzkie interakcje”³. Grzegorz W. Kołodko przyrównuje istotę instytucji do ruchu drogowego⁴. Przemierzając się po drogach musimy stosować się do pewnych zasad, a jeśli tego nie zrobimy, zostaniemy zmuszeni poprzez różne procedury, kary, nakazy i zakazy. Jednakże w różnych krajach ruch drogowy bywa zgoła inny; w niektórych odbywa się w sposób zorganizowany i płynny, a w innych chaotyczny. Tak samo możliwości szybkiego i długookresowego rozwoju gospodarek, a tym samym dobrobytu społecznego, należy dopatrywać się w istnieniu pewnych warunków. Nazywamy je instytucjami.

Współcześni ekonomiści coraz częściej podkreślają znaczenie struktury instytucjonalnej dla procesów ekonomicznych, a tym samym dobrobytu społecznego. Twierdzą, że rozwój i tempo wzrostu gospodarczego kraju zależy w dużej mierze od efektywności instytucji państwa. Należy zauważyć, że jest ona jedną z głównych czynników wyjaśniających różnice wzrostu krajów rozwijających i transformujących się.

W artykule przedstawiono i przeanalizowano najważniejsze instytucje charakteryzujące „dobre państwo”: demokracja, wolność gospodarcza, własność prywatna, praworządność. Można nazwać je fundamentami rozwoju lub instytucjonalnymi determinantami dobrobytu. Jakość tych instytucji mierzy się efektywnością ich działania⁵. Natomiast analiza ich efektywności musi być dokonywana poprzez porównania międzynarodowe przy pomocy różnych wskaźników. W pracy zostanie przedstawiona ocena Polski na tle innych krajów Unii Europejskiej w corocznie publikowanych raportach dotyczących jakości instytucji państwa, dzięki którym można je ocenić i porównywać w skali międzynarodowej.

2.1. Demokracja

Jeden z szanowanych teoretyków demokracji, Robert Dahl, podkreśla wiele korzyści wynikających z demokracji: uniknięcie tyranii, niezależność moralna, rozwój człowieka, podstawowe prawa, powszechna wolność, decydowanie o swoim losie, zabezpieczenie

³ North, D.C., *Institutions, Ideology and Economic Performance*, „Cato Journal”, vol. 11, nr 3 (Winter 1992)

⁴ G. Kołodko, *Wędrujący świat*, Warszawa 2013, s. 293-294.

⁵ F. Fukuyama, *Budowanie państwa. Władza i ład międzynarodowy w XXI wieku*, Rebis, Warszawa 2005 r.

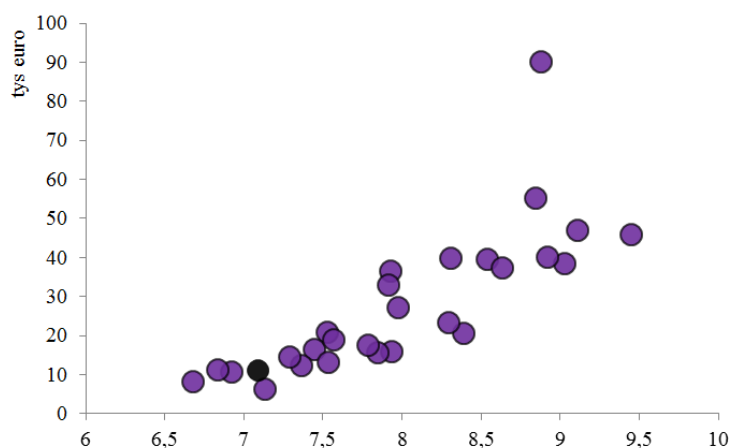
podstawowych osobistych interesów, równość polityczna, a także pokój i **dobrobyt** w nowoczesnych demokracjach⁶.

Dla nas, Polaków, demokracja to także ważna instytucja. Bowiem 69% Polaków uważa, że ma ona przewagę nad wszelkimi innymi formami rządów. Jednakże aż 53% Polaków jest niezadowolonych z jej funkcjonowania w Polsce⁷!

Od 10 lat Economist Intelligence Unit bada stan demokracji w 167 krajach świata. W skład wskaźnika demokracji wchodzi takie czynniki jak: proces wyborczy i pluralizm, funkcjonowanie rządu, udział w życiu politycznym, kultura polityczna i swobody obywatelskie. Dla krajów UE wskaźnik jest silnie ($r=0,8$) skorelowany z PKB per capita.

W 2015 roku Polska trafiła do grupy tzw. demokracji wadliwych i zajęła 48 miejsce na świecie (8 miejsc niżej niż rok wcześniej), a 25 w Unii Europejskiej. Niższy poziom wskaźnika demokracji w UE ma tylko Chorwacja, Węgry i Rumunia.

Wykres 2. Zależność Democracy Index 2015 i PKB per capita w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Democracy Index 2015 i Eurostat

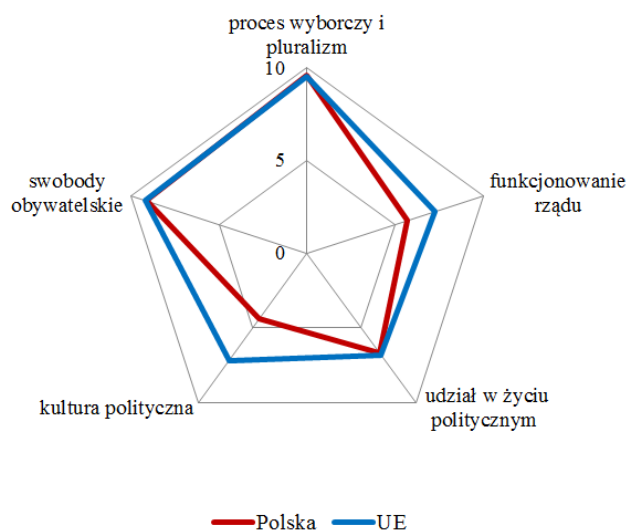
Kategorie w największym stopniu skorelowane z PKB per capita to funkcjonowanie rządu i kultura polityczna. Są to te czynniki, które niestety wyróżniają Polskę negatywnie na tle innych krajów unijnych. Pod względem funkcjonowania rządu zajęliśmy 26 miejsce, za nami uplasowała się tylko Grecja i Rumunia. Natomiast na szczególną krytykę zasługuje kultura polityczna w Polsce. Bowiem wśród 79 krajów określonych jako demokracje pełne i

⁶ R. Dahl, *O demokracji*, SIW Znak, Kraków 2000, s. 46-59

⁷ *Opinie o demokracji*, CBOS, lipiec 2016 r.

wadliwe, jest tylko jedno państwo (Brazylia), które zostało ocenione pod tym względem gorzej!

Wykres 3. Ocena demokracji w Polsce i średnia ocena demokracji w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Democracy Index 2015

Tak niska ocena kultury politycznej (4,36 na 10) została uzasadniona niestabilnością polityczną i kontrowersyjnymi działaniami partii rządzącej w obszarze erozji instytucji państwowych. Czyli między innymi ciągle nierozwiązany spór o Trybunał Konstytucyjny. Trwający w Polsce kryzys konstytucyjny narusza gwarancję konstytucyjności przepisów prawa, zatem może doprowadzić do przegłosowania i funkcjonowania ustaw niezgodnych z Konstytucją. W uzasadnieniu napisano, że „obawy o autorytarne odruchy ideologiczne PiS zostały potwierdzone przez gotowość partii do manipulowania kontrolą instytucjonalną w standardach liberalno-demokratycznych”⁸.

Kolejnymi działaniami zagrażającymi demokracji są, według twórców rankingu: ekspresowa wymiana szefów bezpieczeństwa, kontrowersyjne nominacje ministerialne, ustawa medialna (pozwalająca powoływać kierownictwo mediów publicznych przez Ministra Skarbu Państwa), ustawa o Służbie Cywilnej (powodująca powoływanie wyższych urzędników, a nie ich wyłanianie w drodze konkursu), rola Prokuratora Generalnego i sposób organizacji sądownictwa.

⁸ Democracy Index 2015, Democracy in an age of anxiety, The Economist Intelligence Unit Limited 2016

Także Europejska Komisja na Rzecz Demokracji przez Prawo wydała opinię, w której wyraziła zaniepokojenie stanem demokracji w Polsce. Według Komisji Weneckiej, skutki przyjętej nowelizacji ustawy u Trybunale Konstytucyjnym zagrażają funkcjonowaniu demokratycznego systemu, ponieważ mogą one sprawiać, że istotny czynnik kontroli i równowagi będzie nieskuteczny. Zagrożone byłoby prawo do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez niezależny sąd, jak również zdolność TK do zapewnienia, że prawo krajowe szanuje prawa człowieka⁹.

Podobnie prezydent USA Barack Obama na szczycie NATO w Warszawie wyraził zaniepokojenie stanem demokracji w Polsce, a także sytuacją wokół Trybunału Konstytucyjnego. Wezwał wszystkie strony do współpracy w celu utrzymania instytucji demokratycznych w Polsce. Jak powiedział: „nie tylko słowa zapisane w konstytucji czy głosowanie w wyborach, ale także instytucje, od których zależy każdego dnia – takie jak rządy prawa, niezależne sądy i wolna prasa – sprawiają, że jesteśmy demokracjami”¹⁰.

2.2. Wolność gospodarcza

Już od czasów Adama Smitha wolność uważana jest za niezbędny czynnik dla poprawy dobrobytu. W literaturze panuje zgoda, że zakres wolności gospodarczej ma istotny wpływ na tempo wzrostu gospodarczego¹¹. Ma bowiem pozytywny wpływ na wielkość inwestycji krajowych i zagranicznych i dzięki temu na tempo wzrostu gospodarczego. Dlatego państwo powinno ograniczać ją tylko w bardzo wyjątkowych i uzasadnionych sytuacjach. Istnieje wiele definicji wolności gospodarczej. Jedną z częściej przywoływanych jest ta sformułowana przez twórców rankingu wolności gospodarczej Index of Economic Freedom corocznie tworzonego przez The Heritage Foundation:

„Wolność gospodarcza jest podstawowym prawem każdego człowieka do kontrolowania swojej pracy i własności. W wolnym ekonomicznym społeczeństwie, jednostki mogą swobodnie pracować, produkować, konsumować i inwestować w sposób, jaki chcą.

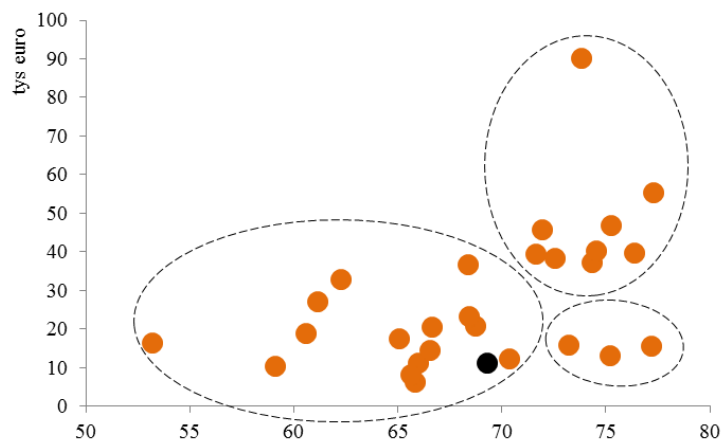
⁹ Opinia dotycząca nowelizacji polskiej Ustawy z dnia 25 Czerwca 2015 roku o Trybunale Konstytucyjnym przyjęta przez Komisję Wenecką na 106 Sesji Plenarnej (Wenecja, 11-12 marca 2016)

¹⁰ Tłum. własne: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2016/07/08/remarks-president-obama-and-president-duda-poland-after-bilateral>

¹¹ C. Doucouliagos, M. A. Ulubasoglu, *Economic freedom and economic growth: Does specification make a difference?*, European Journal of Political Economy, 2006 r.; N. Berggen, *The Benefits of Economic Freedom. A survey*. The Independent Review, 2003 r., nr2; F. Carlsson, S. Lundstrom, *Economic freedom and growth: Decomposing the effects*, Public Choice, 2002 r., nr 112

Rządy umożliwiają swobodny przepływ pracy, kapitału i towarów, a powstrzymują się od przymusu lub ograniczenia wolności poza zakres niezbędny do ochrony i utrzymania samej wolności”¹².

Wykres 4. Zależność wskaźnika wolności gospodarczej Index of Economic Freedom 2016 i PKB per capita w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Index of Economic Freedom 2016 i Eurostat

Pod względem wolności gospodarczej można wyróżnić trzy grupy krajów UE. Pierwsza to kraje o niższym PKB per capita (6,1-36,5 tys. euro) i niższym wskaźniku wolności gospodarczej (w przedziale 53-70). Druga to kraje o wyższym PKB per capita (37,1-89,9 tys. euro) i wyższym wskaźniku wolności gospodarczej (w przedziale 72-77). Natomiast trzecia grupa to kraje o relatywnie niskim PKB per capita (12,9-15,8 tys. euro), ale stosunkowo wysokiej ocenie wolności gospodarczej (73-77). Do tej grupy należą Estonia, Litwa i Czechy. Dwa pierwsze to kraje, których średni wzrost gospodarczy w ostatnich pięciu latach był najwyższy spośród krajów unijnych, toteż „doganiają” one kraje wysoko rozwinięte. Polska niestety należy do pierwszej grupy. Zatem, jeśli chcemy zwiększać nasz dobrobyt, wskazane jest rozszerzanie zakresu wolności gospodarczej.

Poziom wolności gospodarczej szacuje się oceniając zjawiska, które są jej skutkiem. Przedstawiony indeks złożony jest z kilku czynników takich jak np. wolność od korupcji, wolność fiskalna, wydatki rządowe, swoboda działalności gospodarczej, swoboda pracy, handlu, inwestycji. Szczególnie niekorzystnie Polska wyróżnia się pod względem swobody

¹² Tłum. Własne za: <http://www.heritage.org/index/about>

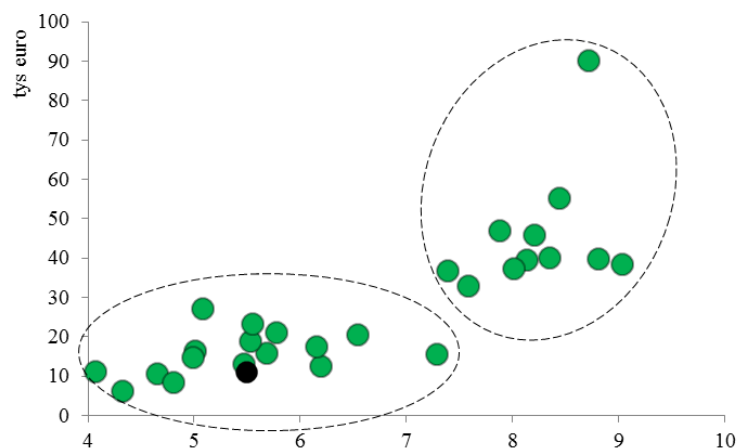
prowadzenia działalności gospodarczej. Bowiem tylko 6 krajów zostało ocenionych gorzej, a aż 21 – lepiej. Wskaźnik ten zależy głównie od ilości czasu, procedur i kosztów niezbędnych do rozpoczęcia i zakończenia działalności gospodarczej czy uzyskania licencji.

2.3. Własność prywatna

Jak pisał austriacki ekonomista Ludwig von Mises: „Albo prywatna własność środków produkcji, albo głód i nędza dla wszystkich”¹³. Bez niej bowiem nie istnieje ani wolny rynek, ani konkurencja¹⁴. Własność prywatna i jej ochrona jest podstawą rozwoju jednostki (a tym samym całego społeczeństwa) i jednym ze źródeł dobrobytu, bowiem jest ona bardziej efektywna od własności państwowej.

Ochrona praw własności (wskaźnik według raportu Economic Freedom of the World 2016) jest silnie ($r=0,81$) skorelowana z PKB per capita dla krajów UE. Tylko 8 krajów wypada pod tym względem gorzej niż Polska, natomiast 19 – lepiej.

Wykres 5. Zależność wskaźnika ochrony praw własności z Economic Freedom of the World 2016 i PKB per capita w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Economic Freedom of the World 2016 i Eurostat

Można wyróżnić kraje o lepszej ocenie ochrony własności (7,4-9) i wyższym PKB per capita (32,8-89,9 tys. euro) oraz kraje o niższym wskaźniku ochrony własności prywatnej (4,1-7,3) i niższym PKB per capita (6,1-27 tys. euro). Polska należy do słabszej grupy,

¹³ L. Mises, *Liberalizm w tradycji klasycznej*, Kraków 2001 [Jena 1927]

¹⁴ L. Mises, *Planowany chaos*, Instytut Liberalno-Konserwatywny, Dextra, Lublin-Rzeszów 2002 r.; F. A. Hayek, *Individualism and economic order*, Routledge & Kegan Paul, London 1952 r.

natomiast pod względem wskaźnika ochrony praw własności liderem w tej grupie jest Estonia. Jest to kraj o najwyższym w UE wzroście gospodarczym w ostatnim pięcioleciu. Jeśli chcemy doganiać kraje bogatsze, musimy chronić instytucję własności prywatnej.

Należy podkreślić także, że znaczna część polskiej gospodarki jest silnie upolityczniona. Niemalże 2,9 miliona osób pracuje w sektorze publicznym¹⁵. Jest to ponad 34 proc. wszystkich zatrudnionych¹⁶! Musimy zwiększać zakres własności prywatnej, co spowoduje wzrost konkurencyjności, a w następstwie – wzrost dobrobytu społecznego.

2.4. Praworządność

Oprócz ustroju politycznego opartego na rządach ludu, prywatnej własności i wolnego rynku, do osiągnięcia dobrobytu niezbędne jest państwo skupione na swoich fundamentalnych funkcjach. Mianowicie: tworzeniu i egzekwowania prostego i jednolitego prawa. Bowiem to praworządność właśnie (szczególnie poprzez niezależne i efektywne sądy) zmniejsza niepewność gospodarowania i koszty transakcyjne oraz gwarantuje poszanowanie praw własności i tworzy warunki sprzyjające wzrostowi gospodarczemu.

Niestety, zmienność i poziom skomplikowania prawa w Polsce są patologiczne. Nieustannie tworzy się buble prawne, które są ciągle nowelizowane. Nie jesteśmy w stanie zapoznać się z prawem, którego mamy obowiązek przestrzegać. Bowiem – jak wynika z raportu *Barometr prawa* opracowywanego przez Grant Thornton¹⁷ – żeby być na bieżąco ze zmianami w prawie, powinniśmy każdego dnia roboczego czytać akty prawne przez 4 godziny i 15 minut! Niestety, pod względem produkcji prawa Polska jest (anty)liderem UE. W III kwartale 2016 roku weszło w życie 7,8 tysięcy stron maszynopisu nowych aktów prawnych, czyli aż o 19,4 proc. więcej niż w analogicznym okresie ubiegłego roku. Toteż w tym roku zostanie pobity rekord produkcji prawa w Polsce.

Tak szybko zmieniające się i niejasne prawo jest także silnym hamulcem dla inwestycji (czyli napędu naszego dobrobytu!), ponieważ przedsiębiorcy nie są w stanie w warunkach

¹⁵ *Zatrudnienie i wynagrodzenia w gospodarce narodowej w I kwartale 2016 r.*, GUS, Warszawa 2016

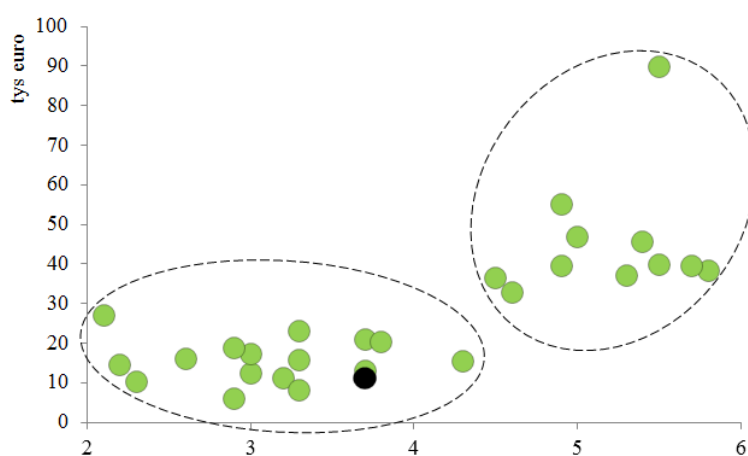
¹⁶ Są to dane zaniżone, ponieważ uwzględnia się tylko firmy, w których państwo ma więcej niż 50% udziałów, a nie uwzględnia się tych, w których państwo ma mniej niż 50% udziałów, ale sprawuje nad nimi pełną kontrolę przy rozproszeniu akcjonariatu.

¹⁷ http://grantthornton.pl/kategorie_publicacji/raporty/barometr-prawa/

niepewności regulacyjnej zaplanować większych przedsięwzięć¹⁸. Przy braku bezpieczeństwa skracają horyzont podejmowanych działań. Od czasu objęcia rządów przez nową władzę zostali zaskoczeni wieloma ważnymi zmianami wprowadzanymi w trybie ekspresowym: system uszczelniania wpływów z VAT, klauzula obejścia prawa podatkowego, zaostrzenie kar za wyłudzenia VAT, zmiany prawa zamówień publicznych, ustawa o podatku od sprzedaży detalicznej i wiele, wiele innych.

Nie tylko w tworzeniu prawa Polska nie ma się czym pochwalić. Egzekwowanie prawa też nie jest naszą mocną stroną. Prawo wewnątrznie sprzeczne o wątpliwej jakości prowadzi do uznaniowości w interpretacji przepisów i uchylania wyroków przez wyższe instancje. Powoduje to wydłużanie procesu orzekania przez sądy, dlatego polskie sądy z roku na rok orzekają z coraz bardziej narastającymi opóźnieniami¹⁹. Zauważają to też obywatele, bowiem jedynie 28 proc. uważa, że wymiar sprawiedliwości działa w Polsce dobrze²⁰!

Wykres 6. Zależność wskaźnika skuteczności ram prawnych rozstrzygnięcia sporów i PKB per capita w krajach UE

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z The Global Competitiveness Report 2016–2017 i Eurostat

¹⁸ Utrzymują się wysokie oceny niepewności wśród przedsiębiorców, co jest barierą dla inwestowania: *Szybki Monitoring NBP: Informacja o kondycji sektora przedsiębiorstw ze szczególnym uwzględnieniem stanu koniunktury w III kw. 2016 r. oraz prognoz na IV kw. 2016 r.*, Biuro Przedsiębiorstw, Gospodarstw Domowych i Rynków, Instytut Ekonomiczny, Warszawa, 2016 r.

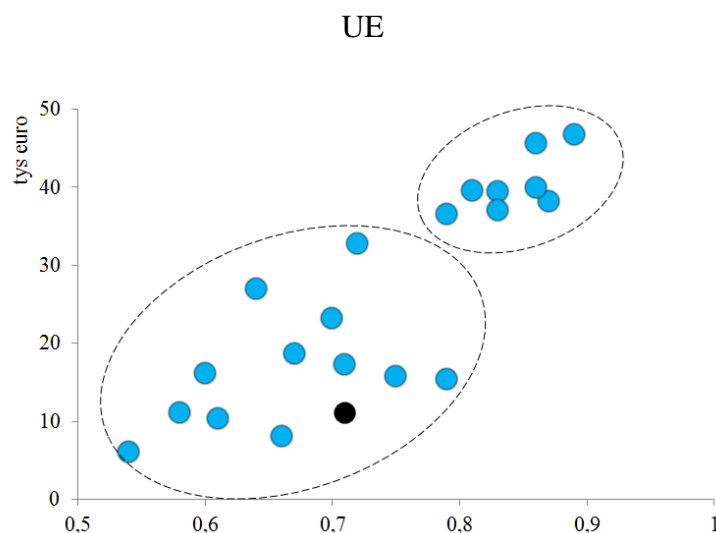
¹⁹ *Wymiar sprawiedliwości – mierniki 2006-2015*, Ministerstwo Sprawiedliwości: zarówno odsetek spraw rozpatrywanych przez sądy I instancji, w których czas trwania postępowania przekracza 12 miesięcy, jak i wskaźnik pozostałości głównych kategorii spraw były w 2015 roku najwyższe na przestrzeni ostatniej dekady

²⁰ *O przestrzeganiu prawa i funkcjonowaniu wymiaru sprawiedliwości w Polsce*, CBOS, 2013

Wskaźnik skuteczności ram prawnych rozstrzygnięcia sporów²¹ w Polsce nie przedstawia się najlepiej. Ocena Polski jest gorsza niż średnia unijna. Należymy do grupy krajów z niskim wskaźnikiem skuteczności ram prawnych rozstrzygnięcia sporów (2,1-4,3) i niskim PKB (6,1-27 tys. euro).

Także w badaniu praworządności Rule of Law Index 2016²² opracowanym przez The World Justice Project, Polska nie wypada najlepiej. Spośród zbadanych 21 krajów unijnych można wyróżnić kraje o lepszej ocenie praworządności (0,79-0,89) i wyższym PKB per capita (36,5-46,8 tys. euro) oraz kraje o niższym wskaźniku praworządności (0,54-0,79) i niższym PKB per capita (6,1-32,8 tys. euro). Tu Polska także należy do tej drugiej grupy. Natomiast pod względem wskaźnika praworządności, liderem w tej grupie jest Estonia.

Wykres 7. Zależność wskaźnika praworządności i PKB per capita w 21 zbadanych krajach

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych z Rule of Law Index 2016 i Eurostat

3. PODSUMOWANIE

Jak potwierdzają badania empiryczne, odpowiednie ramy instytucjonalne stanowią silną determinantę rozwoju gospodarczego krajów. Państwo powinno być gwarantem ładu instytucjonalnego i prawnego, a dzięki temu – przestrzegania podstawowych praw człowieka. Bezpieczne fundamenty, czyli jasne „reguły gry”, takie jak demokracja, wolność

²¹ Klaus Schwab, *The Global Competitiveness Report 2016–2017*, World Economic Forum

²² <http://worldjusticeproject.org/rule-of-law-index>

Jakie instytucje mogą przyczynić się do wzrostu dobrobytu w Polsce?

Ida Sywula

gospodarcza, własność prywatna, praworządność (proste i stabilne prawo oraz skuteczne sądownictwo) pozwalają ludziom wyzwolić kreatywność, potencjał do tworzenia, ulepszania, oszczędzania, inwestowania i wydajnej pracy.

Aby wzmocnić instytucje państwa w Polsce, musi istnieć silne społeczeństwo obywatelskie. Powinno ono poprzez wszelkie organizacje pozarządowe, fundacje, stowarzyszenia i mniej formalne działania, działać na rzecz edukacji społecznej, propagowania wiedzy ekonomicznej i współpracy na rzecz trwałego i zrównoważonego rozwoju.

Usprawnienie omówionych, podstawowych instytucji, powinno stanowić jeden z głównych priorytetów Polski. Przyczyniłoby się to do poprawy naszego dobrobytu. A także pozostawienia naszym dzieciom i wnukom państwa bogatego i dobrze prosperującego, a nie zadłużonego.